

УДК 372.881.1

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2026-113-11>

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ІМПЛІЦИТНОГО ТА ЕКСПЛІЦИТНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Фодор Катерина Йосипівна,
доктор філософії, доцент кафедри філології,
Закарпатський угорський університет імені Ференца Ракоці II
fodor.katalin@kmf.org.ua
orcid.org/0000-0002-5086-0944

Гнатик Каталін Бейлівна,
доктор філософії, доцент кафедри філології,
Закарпатський угорський університет імені Ференца Ракоці II
hnatik.katalin@kmf.org.ua
orcid.org/0000-0003-4975-6266

Молнар Єва Романівна,
асистент кафедри філології,
Закарпатський угорський університет імені Ференца Ракоці II
molnar.eva@kmf.org.ua
orcid.org/0009-0009-5785-5214

Сучасні підходи до мовного навчання все частіше зосереджуються на інтеграції різноманітних когнітивних процесів, оскільки це дозволяє значно підвищити ефективність навчального процесу. Підхід, який поєднує свідомі та несвідомі елементи навчання, дозволяє краще зрозуміти, як ефективно розвивати мовну компетентність, включаючи всі необхідні аспекти: лексичні, граматичні, фонетичні та соціокультурні.

Метою цієї статті є глибший аналіз взаємодії свідомих і несвідомих процесів у мовному навчанні та визначення їхнього впливу на формування мовної компетентності учнів. У дослідженні акцентується увага на ролі свідомого навчання, яке зосереджене на детальному вивченні мовних структур і правил, а також на значенні інтуїтивного сприйняття мовного матеріалу, яке передбачає автоматичне використання мовних елементів без свідомої уваги. Важливим аспектом є те, як поєднання цих двох компонентів сприяє більш глибокому засвоєнню мови і підвищує її ефективність у реальних комунікативних ситуаціях.

Методи дослідження в статті ґрунтуються на детальному аналізі наукових джерел, що вивчають різні аспекти мовної освіти, а також на порівнянні існуючих підходів до організації навчання. Під час написання роботи було використано метод узагальнення для систематизації теоретичних положень і метод виокремлення для визначення ключових характеристик процесів розвитку мовленнєвих навичок.

Результати дослідження підтверджують, що поєднання свідомого аналізу мовних структур з інтуїтивним сприйняттям мовлення сприяє більш ефективному формуванню мовної компетентності. Дослідження також показало, що застосування різноманітних навчальних підходів, що включають поєднання як свідомих, так і інтуїтивних процесів, забезпечує стабільніші і більш стійкі результати навчання. Такий підхід допомагає студентам не лише краще розуміти теоретичні аспекти мови, а й на практиці застосовувати отримані знання в реальних комунікативних ситуаціях.

Зроблено **висновок**, що ефективне мовне навчання передбачає свідоме поєднання різних механізмів засвоєння мови. Використання свідомого навчання разом із інтуїтивним сприйняттям у комунікативному середовищі сприяє гармонійному розвитку мовної компетентності та мовленнєвих навичок.

Ключові слова: мовна компетентність, свідоме навчання, інтуїтивне сприйняття, комунікативне середовище, навчальні підходи, мовленнєві навички.

FRAMEWORKS OF INTERACTION BETWEEN IMPLICIT AND EXPLICIT FOREIGN LANGUAGE LEARNING

Fodor Kateryna Yosypivna,
Doctor of Philosophy, Associate Professor,
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian University
fodor.katalin@kmf.org.ua
orcid.org/0000-0002-5086-0944

Hnatyk Katalin Beilivna,
Doctor of Philosophy, Associate Professor,
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian University
hnatik.katalin@kmf.org.ua
orcid.org/0000-0003-4975-6266

Molnar Eva Romanivna,
Assistant of the Department of Philology,
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian University
molnar.eva@kmf.org.ua
orcid.org/0009-0009-5785-5214

Modern approaches to language learning increasingly focus on integrating various cognitive processes, as this significantly improves the effectiveness of the learning process. An approach that combines both conscious and unconscious elements of learning leads to a better understanding of how to develop language competence effectively, covering all necessary aspects: lexical, grammatical, phonetic, and sociocultural.

The **aim** of this article is to provide a deeper analysis of the interaction between conscious and unconscious processes in language learning and to determine their impact on the formation of students' language competence. The study highlights the role of conscious learning, which focuses on the detailed study of language structures and rules, as well as the importance of intuitive perception of linguistic material, which involves the automatic use of language elements without conscious attention. An important aspect is how the combination of these two components contributes to deeper language acquisition and increases its effectiveness in real communicative situations.

The research **methods** in this article are based on a detailed analysis of scientific sources that study various aspects of language education, as well as on comparing existing approaches to the organization of learning process. The method of generalization was used to systematize theoretical concepts and the method of differentiation was employed to identify the key characteristics of the processes involved in the development of speech skills.

The **results** of the study confirm that the combination of conscious analysis of language structures with intuitive perception of speech leads to more effective language competence development. The research also shows that the application of various learning approaches, incorporating both conscious and intuitive processes, ensures more stable and sustainable learning outcomes. This approach helps students not only understand the theoretical aspects of the language better but also practically apply the knowledge in real communicative situations.

It is **concluded** that effective language learning involves the conscious integration of different language acquisition mechanisms. Using conscious learning along with intuitive perception in a communicative environment contributes to the harmonious development of language competence and speech skills.

Keywords: *language competence, conscious learning, intuitive perception, communicative environment, learning approaches, speech skills.*

Вступ. Більшість досліджень, присвячених навчанню граматики, умовно поділяються на два основні підходи: навчання з опорою на правила, яке передбачає когнітивні, дедуктивні та свідомі процеси, часто за підтримки викладача і навчання без явного використання правил, що ґрунтується на асоціативному або імпліцитному засвоєнні. У разі браку чітких правил учні покладаються на обробку мовних даних, що відбувається за участю пам'яті. Такий підхід сприяє формуванню знань, які легко

активуються й забезпечують швидше виконання мовних завдань, однак ці знання зазвичай залишаються ситуативними і не завжди піддаються узагальненню або перенесенню на нові мовні контексти (Ortega, 2009).

Хулстейн підкреслює, що немає єдиного універсального визначення імпліцитного та експліцитного навчання, і саме це часто спричинює термінологічну неясність у дослідженнях з оволодіння другою та іноземною мовами. Він пропонує розрізняти ці терміни на основі того,

чи свідомо учень намагається виявити регулярності в мовному матеріалі (експліцитне навчання) чи засвоює їх несвідомо під час роботи з мовними даними (імпліцитне навчання) (Hulstijn, 2005).

Три взаємопов'язані питання привернули значну увагу в дослідженнях засвоєння другої та іноземної мов та стали основою для великої кількості емпіричних робіт. Ці дослідження свідчать про складність когнітивних процесів, що лежать в основі мовного навчання і підкреслюють необхідність їх багатомірної аналізи.

Перше питання стосується ролі усвідомлення в процесі мовного засвоєння, зокрема того, чи можливе навчання мови без свідомого розпізнавання мовних форм і структур (Williams, 2005; Leow & Hana, 2013).

Друге питання має виразно методологічний характер і пов'язане з проблемою вимірювання усвідомлення в процесі мовного навчання. Основна увага дослідників зосереджується на тому, яким чином можна переконливо зафіксувати рівень усвідомлення безпосередньо під час виконання учасниками навчального завдання. Це питання є особливо складним, оскільки усвідомлення не завжди піддається прямому спостереженню, а тому потребує використання непрямих методів вимірювання та ретельно розроблених дослідницьких інструментів (Godfroid, & Schmidtke, 2013).

Третє питання зосереджується на взаємодії між імпліцитними та експліцитними процесами в засвоєнні другої та іноземної мов.

Сутність полягає в тому, чи здатне експліцитне знання – зокрема у формі спеціально викладених педагогічних правил – сприяти формуванню та розвитку імпліцитної мовної компетентності. Дослідників цікавить, чи може свідомо увага до мовних форм і правил з часом трансформуватися в автоматизовані мовні механізми, які лежать в основі швидкого та спонтанного мовлення. Це питання є центральним для теорії та практики викладання мов, оскільки від нього залежить розуміння того, якою мірою цілеспрямоване навчання може підтримувати природні процеси мовного засвоєння (Ellis, 2015).

Теоретичне обґрунтування проблеми. Сучасний стан наукових досліджень можна узагальнити таким чином, що існує широка згода щодо того, що оволодіння другою та іноземною мовами передбачає формування імпліцитної мовної компетентності. Водночас відсутній консенсус стосовно механізмів цього процесу, а також щодо ролі, яку відіграє експліцитне знання в розвитку другої мови (Ellis, 2005).

За відсутності експліцитних правил навчання ґрунтується на обробці мовних даних і роботі пам'яті, не приводячи до формування системного граматичного правила. Натомість за наявності правил процес навчання спирається на

сфокусовану увагу та когнітивні механізми, що підтримуються свідомою увагою. У результаті цього відбувається узагальнення граматичних знань із чітким усвідомленням мовних закономірностей (Ortega, 2009). Даний підхід розглядає навчання мови без явного пояснення правил як такий процес, що спирається на обробку мовного матеріалу та пам'ять і не веде до формування усвідомленої граматичної системи, тоді як навчання з правилами базується на зосередженій увазі та призводить до свідомого узагальнення мовних закономірностей.

Елліс наголошує, що навчання мови має виходити з реальної комунікації, а не з наперед визначених граматичних правил. Учні слід залучати до виконання завдань, у яких основний акцент робиться на значенні та спілкуванні. У процесі виконання таких завдань граматичні структури поступово усвідомлюються на основі набутого досвіду, тоді як роль учителя полягає в тому, щоб звернути увагу учнів на ці мовні закономірності (Ellis, 2005).

В експериментальному дослідженні Аланен (1995) було залучено три групи учнів, яким пропонували різні типи мовного матеріалу: імпліцитна презентація граматичних форм через візуальні засоби, експліцитне пояснення правил та поєднання обох підходів. Результати показали, що імпліцитна презентація позитивно впливала на запам'ятовування та використання цільової мови. Водночас студенти, які не отримували жодної експліцитної інструкції, часто допускали пропуски та надмірні узагальнення у мовленні. Ті ж, хто навчався за умов експліцитного викладання, часто вдавалися до перенесення структур рідної мови. Загальний висновок дослідження полягав у тому, що експліцитне навчання, засноване на правилах, мало виразний позитивний ефект (Alanen, 1995).

Елліс (2009) теоретичними та емпіричними аргументами навпаки, доводить, що імпліцитне граматичне опанування є ключовим складником справжньої мовної компетентності. Його значущість визначається не лише тим, що воно становить важливий елемент мовної компетенції тих, хто вивчає мову, але й у його центральній ролі в процесах засвоєння та практичного використання мови. Оскільки мова в реальній комунікації застосовується швидко й автоматично, саме імпліцитні механізми забезпечують ефективне мовлення, тоді як експліцитні підходи мають обмежене застосування в спонтанних мовленнєвих ситуаціях (Ellis, 2009).

ДеКейзер (2003) здійснив огляд досліджень, присвячених протиставленню імпліцитного та експліцитного засвоєння другої мови як у лабораторних, так і в аудиторних умовах. Отримані результати переважно мірою свідчили на користь експліцитного навчання.

Методологія та методи. Дослідження ґрунтується на комплексному аналізі теоретичних

підходів до вивчення механізмів імпліцитного та експліцитного навчання іноземної мови. Основним методом дослідження виступає аналіз наукових джерел, що присвячені різним аспектам імпліцитного й експліцитного навчання та засвоєння граматичних закономірностей у процесі комунікативної діяльності. Це дозволило систематизувати сучасні підходи та виділити ключові принципи взаємодії цих механізмів у навчанні іноземної мови.

Для виявлення відмінностей та спільних рис між підходами застосовано порівняльний метод, що дає змогу оцінити ефективність різних стратегій навчання з врахуванням їхнього впливу на формування мовленнєвих навичок. Метод узагальнення використано для систематизації теоретичних положень.

Застосування зазначених методів забезпечує послідовний, науково обґрунтований підхід до дослідження і дозволяє розкривати закономірності взаємодії імпліцитного та експліцитного навчання в процесі оволодіння іноземною мовою.

Метою статті є дослідження взаємодії свідомих і несвідомих процесів у мовному навчанні та їхнього впливу на розвиток мовної компетентності. Особлива увага приділяється ролі свідомого вивчення правил і структур мови, а також значенню імпліцитного засвоєння, яке забезпечує автоматичне використання мовних елементів.

Результати та дискусії. У педагогічній літературі експліцитне та імпліцитне вивчення другої мови іноді визначається доволі узагальнено – як навчання із застосуванням граматичних правил або без їх використання (Hulstijn, 2005).

Дослідження процесів імпліцитного навчання є складним завданням. Перша проблема полягає в тому, чи дійсно умови навчання викликають імпліцитні механізми навчання. Це означає, що важливо з'ясувати, чи сприяють певні умови або методи навчання автоматичному засвоєнню знань, що відбувається без усвідомленої участі учнів. Друга проблема полягає в тому, чи не задіяні одночасно експліцитні механізми навчання, оскільки свідоме навчання може вплинути на природне, інтуїтивне засвоєння матеріалу.

Важливо зазначити, що імпліцитне навчання відбувається без свідомої уваги учнів, і це ускладнює методологічний підхід до його вивчення. Оскільки учні не повинні усвідомлювати процес навчання, важливо створити умови, в яких вони зможуть освоювати нові знання без явного усвідомлення того, що це навчання. Наприклад, якщо учасники дослідження знають, що вони беруть участь у вивченні мови, це може значно змінити їхню поведінку та процес навчання. Тому, навіть сама обізнаність учасників про свою участь у дослідженні може поставити під загрозу достовірність результатів, оскільки їхня свідомість може впливати на

те, як вони засвоюють мовні структури (Isbell & Rogers, 2021).

Очевидно, що імпліцитне навчання призводить до формування інтуїтивного відчуття: учні часто усвідомлюють, що певні мовні закономірності вже засвоєні, проте не можуть чітко пояснити, у чому саме полягає це засвоєне вміння (Rebuschat, 2008).

Експліцитні знання є усвідомленими, не обмежуються віком або етапом розвитку мовця та можуть застосовуватися лише за наявності достатнього часу для осмислення й використання відповідних правил. Імпліцитні знання, навпаки, формуються несвідомо, майже не піддаються словесному опису та виникають у процесі природного засвоєння мови. Їхньою основною перевагою є автоматичність функціонування, що забезпечує швидке та спонтанне мовне спілкування (Larsen-Freeman, 2003).

ДеКейсер (2015) розглядає засвоєння другої мови як поступовий когнітивний процес формування навичок. Автор описує навчання як перехід від експліцитного опанування мовних правил до автоматизації через практику. На початкових етапах учні покладаються на свідоме розуміння граматичних структур, яке з часом трансформується в імпліцитні, автоматизовані мовні навички.

ДеКейсер (2015) наголошує, що експліцитне навчання відіграє вирішальну роль у створенні початкових мовних моделей, особливо в умовах формального навчання. Водночас ефективно та швидке мовлення можливе лише тоді, коли це усвідомлене знання стає автоматичним внаслідок систематичної практики (DeKeyser, 2015).

Наприклад, багаторазове представлення мовних зразків може спочатку оброблятися імпліцитно, але з часом учні можуть свідомо помічати закономірності й формувати експліцитні знання. Навпаки, експліцитне навчання може підтримувати імпліцитне, допомагаючи звертати увагу на важливі мовні елементи, які могли б залишитися непоміченими (Ellis, 2015). Елліс (2006) також наголошує на важливості граматичного навчання на ранніх етапах оволодіння другою мовою. Водночас він зазначає, що на початковому етапі доцільно надавати пріоритет навчанню, зорієнтованому на значення, а цілеспрямоване викладання граматики вводити пізніше – тоді, коли в учня вже починає формуватися індивідуальна мовна система. Елліс підтримує підхід, згідно з яким граматичне навчання має бути побудоване з урахуванням як імпліцитних, так і експліцитних механізмів засвоєння (Ellis, 2015).

Обидва автори погоджуються, що ефективно викладання граматики не може ґрунтуватися виключно на правилах, а має підтримувати природний розвиток мовної компетентності через поєднання автоматизованих та усвідомлених процесів.

Крашен (1994) чітко розрізняє засвоєння мови та її вивчення, пов'язуючи перше з імпліцитними, а друге – з експліцитними процесами. Засвоєння мови відбувається несвідомо, у процесі природної комунікації, і є основним джерелом розвитку мовної компетентності. Натомість вивчення мови ґрунтується на свідомому опануванні граматичних правил і метамовних знань. Автор підкреслює, що спонтанне та плавне мовлення є результатом саме імпліцитного засвоєння, тоді як експліцитні знання виконують обмежену функцію контролю мовлення, яку Крашен називає «монітором». Цей монітор може застосовуватися лише за певних умов: коли є достатньо часу, увага зосереджена на формі, а відповідне правило відоме вивчаючому мови.

Загалом Крашен (1994) стверджує, що успішне оволодіння другою або іноземною мовою базується передусім на імпліцитних процесах, а експліцитне навчання відіграє лише допоміжну, підтримувальну роль (Krashen, 1994).

Згідно з Еллісом, успішне вивчення мови та повноцінне розуміння мовної здатності значною мірою залежать від процесів, що функціонують імпліцитно. Це означає, що для формування стабільного й ефективного рівня мовної компетентності вивчаючим необхідна несвідомо, автоматизована мовна обробка. Саме такі імпліцитні механізми забезпечують надійне використання мови в реальній комунікації, тоді як свідоме опрацювання правил відіграє допоміжну роль (Ellis, 2005).

Крашен (1994) також вважає, що успішне оволодіння другою або іноземною мовою ґрунтується передусім на імпліцитному засвоєнні через зрозумілий мовний вхід, тоді як експліцитне навчання відіграє лише допоміжну, контрольну роль.

Елліс (2011) підкреслює взаємодію імпліцитних і експліцитних процесів, наголошуючи, що свідомо увага до форми може спрямовувати та підтримувати імпліцитне навчання (Ellis, 2015). Натомість ДеКейсер (2015) розглядає засвоєння мови як процес набуття навичок, у якому експліцитне знання через практику поступово автоматизується й перетворюється на імпліцитну мовну компетентність. Таким чином, ці підходи по-різному оцінюють роль свідомого навчання, але всі визнають ключове значення імпліцитних процесів для ефективного мовного володіння (Ellis, 2005).

Оскільки навчання мови у класних умовах за своєю природою є переважно експліцитним (Leow, 2015), важливим є те, в якій мірі експліцитні процеси навчання та експліцитні знання можуть призвести до розвитку імпліцитних знань. Це має безпосереднє значення при дослідженні процесу вивчення другої та іноземної мови. Науковці прагнуть краще зрозуміти умови, які призводять до найкращих результатів для учнів, а саме до розвитку імпліцитних лінгвістичних знань (Long, 2017).

Висновки. В аналізованій літературі чітко простежується подвійна природа мовного навчання, яка включає імпліцитні та експліцитні механізми. Імпліцитне навчання забезпечує автоматичність і швидкість мовлення, формує інтуїтивне відчуття мовних закономірностей, тоді як експліцитне навчання дозволяє свідомо опанувати граматичні структури і правила. Ефективне навчання спирається на взаємодію цих етапів: експліцитне знання на початкових етапах допомагає учням звертати увагу на ключові мовні елементи, які згодом автоматизуються й інтегруються в імпліцитні навички. Ані суто імпліцитне навчання, ані ізольоване експліцитне викладання не є достатніми для досягнення високого рівня мовної точності та спонтанності (DeKeyser, 2015).

Дослідження останніх років також дійшли подібного висновку. Шахінкая (2023) у своєму дослідженні підкреслює, що найкращі результати досягаються за умови поєднання експліцитного й імпліцитного навчання залежно від рівня підготовки учнів, навчальних цілей та контексту викладання (Shahinkaya, 2023). Дослідження Комар (2024) показує, що комунікативний підхід до навчання англійської мови у закладах середньої та вищої освіти ефективно поєднує експліцитне та імпліцитне навчання. Авторка відзначає, що використання свідомого пояснення граматичних правил (експліцитний елемент) разом із практикою в реальних комунікативних ситуаціях (імпліцитний елемент) сприяє підвищенню мотивації студентів, розвитку комунікативної компетентності та автоматизації мовленнєвих навичок. Крім того, застосування тренувальних вправ високого рівня дозволяє розвивати всі чотири мовні навички – говоріння, аудіювання, читання та письмо – у взаємопов'язаному контексті. Результати показують, що такий інтегрований підхід не лише підвищує точність використання мови, а й формує інтуїтивне відчуття мовних структур, забезпечуючи комплексний розвиток іншомовної компетентності студентів та узгоджуючись із сучасними світовими практиками викладання іноземних мов (Комар, 2024).

Регулярне представлення мовного матеріалу і систематична практика сприяють переходу від свідомого опанування правил до автоматизованого використання мовних структур, що є основою ефективного спонтанного мовлення. Методологічні дослідження підкреслюють, що вивчення імпліцитних процесів складне, оскільки вони відбуваються без усвідомлення учнів. При цьому роль учителя полягає не лише в поданні правил, а й у створенні умов для активного використання мови в комунікативних завданнях, що поєднують значення і форму.

Загалом, ефективне оволодіння другою або іноземною мовою можливе лише за умови збалансованого поєднання імпліцитного

та експліцитного навчання, що забезпечує формування як автоматизованих, так і свідомих мовних навичок, необхідних для повноцінного спонтанного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Комар, О. С. (2024). Комунікативний підхід до навчання англійської мови у закладах середньої та вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 214, 181–185. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-181-185>
2. Alanen R. Input enhancement and rule presentation in second language acquisition. *Attention and awareness in foreign language learning*. Honolulu, HI : University of Hawaii Press. 1995. P. 259–302.
3. DeKeyser R. M. Implicit and explicit learning. *Handbook of Second Language Acquisition*. 2003. Vol. 22, No. 4. P. 499–533.
4. DeKeyser R. M. Skill acquisition theory. *Theories in second language acquisition: An introduction*. London, UK : Routledge. 2015. P. 94–112.
5. Ellis R. Measuring implicit and explicit knowledge of a second language: A psychometric study. *Studies in Second Language Acquisition*. 2005. Vol. 27, No. 2. P. 141–172. DOI: 10.1017/S0272263105050102
6. Ellis R. Implicit and explicit learning, knowledge and instruction. *Implicit and explicit knowledge in second language learning, testing and teaching*. 2009. P. 3–25.
7. Ellis N. C. Implicit and explicit language learning: Their dynamic interface and complexity. *Implicit and explicit learning of languages*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 2015. P. 3–24. DOI: 10.1075/sibil.48.01ell
8. Godfroid A., Schmidtke J. What do eye movements tell us about awareness? A triangulation of eye-movement data, verbal reports and vocabulary learning scores. *Noticing and second language acquisition: Studies in honor of Richard Schmidt*. Honolulu, HI : University of Hawai'i, National Foreign Language Resource Center. 2013. P. 183–205.
9. Isbell D. R., Rogers J. Measuring implicit and explicit learning and knowledge. *Routledge handbook of SLA and language testing*. 2021. P. 305–315. URL: https://www.researchgate.net/publication/348421199_Measuring_Implicit_and_Explicit_Learning_and_Knowledge
10. Krashen S. D. The input hypothesis and its rivals. *Implicit and explicit learning of languages*. London: Academic Press. 1994. P. 45–77.
11. Larsen-Freeman D. Teaching language: From grammar to grammaring. Boston, MA : Heinle ELT. 2003.
12. Leow R. P., Hama M. Implicit learning in SLA and the issue of internal validity: A response to Leung and Williams (2011). *Studies in Second Language Acquisition*. 2013. Vol. 35, No. 3. P. 545–557. DOI: 10.1017/S027226311300003X
13. Leow R. P. Implicit learning in SLA: Of processes and products. *Implicit and explicit learning of languages*. Amsterdam : John Benjamins. 2015. P. 47–66.
14. Long M. H. Instructed second language acquisition (ISLA): Geopolitics, methodological issues, and some major

research questions. *Instructed Second Language Acquisition*. 2017. Vol. 1, No. 1. P. 7–44. DOI: 10.1558/isl.33314

15. Moeller A., Ketsman O. Can we learn a language without rules? *2020 vision for 2010: Developing global capability: Selected papers from the 2010 Central States Conference*. Eau Claire, WI : Crown Prints. 2010. P. 91–108.
16. Ortega L. Understanding second language acquisition. Great Britain, UK : Hodder Education. 2009.
17. Rebuschat P. Implicit learning of natural language syntax. PhD dissertation (unpublished). University of Cambridge, Cambridge, UK. 2008.
18. Shahinkaya H. A. Explicit vs. implicit grammar teaching in EFL classroom: A literature review. *International Journal of Academic Research in Education*. 2023. Vol. 9, No. 1. P. 14–26. DOI: 10.17985/ijare.1369773
19. Williams J. N. Learning without awareness. *Studies in Second Language Acquisition*. 2005. Vol. 27, No. 2. P. 269–304. DOI: 10.1017/S0272263105050138

REFERENCES:

1. Komar, O. S. (2024). Komunikatyvnyi pidkhid do navchannia anhliiskoi movy u zakladakh serednoi ta vyshchoi osvity [Communicative approach to teaching English in secondary and higher education]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedagogichni nauky*, 214, 181–185. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-181-185> [in Ukrainian]
2. Alanen, R. (1995). Input enhancement and rule presentation in second language acquisition. In R. Schmidt (Ed.), *Attention and awareness in foreign language learning* (pp. 259–302). Honolulu, HI : University of Hawaii Press.
3. DeKeyser, R. M. (2003). Implicit and explicit learning. *Handbook of Second Language Acquisition*, 22(4), 499–533.
4. DeKeyser, R. M. (2015). Skill acquisition theory. In B. VanPatten & J. Williams (Eds.), *Theories in second language acquisition: An introduction* (pp. 94–112). London, UK : Routledge.
5. Ellis, R. (2005). Measuring implicit and explicit knowledge of a second language: A psychometric study. *Studies in Second Language Acquisition*, 27(2), 141–172. <https://doi.org/10.1017/S0272263105050102>
6. Ellis, R. (2009). Implicit and explicit learning, knowledge and instruction. In R. Ellis, S. Loewen, C. Elder, R. Erlam, J. Philp, & H. Reinders (Eds.), *Implicit and explicit knowledge in second language learning, testing and teaching* (pp. 3–25). Multilingual Matters.
7. Ellis, N. C. (2015). Implicit and explicit language learning: Their dynamic interface and complexity. In P. Rebuschat (Ed.), *Implicit and explicit learning of languages* (pp. 3–24). Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/sibil.48.01ell>
8. Godfroid, A., & Schmidtke, J. (2013). What do eye movements tell us about awareness? A triangulation of eye-movement data, verbal reports and vocabulary learning scores. In J. M. Bergsleithner, S. N. Frota, & J. K. Yoshioka (Eds.), *Noticing and second language acquisition: Studies in honor of Richard Schmidt* (pp. 183–205). Honolulu, HI : University of Hawai'i, National Foreign Language Resource Center.

9. Isbell, D. R., & Rogers, J. (2021). Measuring implicit and explicit learning and knowledge. In P. Winke & T. Brunfaut (Eds.), *Routledge handbook of SLA and language testing* (pp. 305–315). Routledge. https://www.researchgate.net/publication/348421199_Measuring_Implicit_and_Explicit_Learning_and_Knowledge
10. Krashen, S. D. (1994). The input hypothesis and its rivals. In N. C. Ellis (Ed.), *Implicit and explicit learning of languages* (pp. 45–77). London : Academic Press.
11. Larsen-Freeman, D. (2003). *Teaching language: From grammar to grammaring*. Boston, MA : Heinle ELT.
12. Leow, R. P., & Hama, M. (2013). Implicit learning in SLA and the issue of internal validity: A response to Leung and Williams (2011). *Studies in Second Language Acquisition*, 35(3), 545–557. <https://doi.org/10.1017/S027226311300003X>
13. Leow, R. P. (2015). Implicit learning in SLA: Of processes and products. In P. Rebuschat (Ed.), *Implicit and explicit learning of languages* (pp. 47–66). Amsterdam : John Benjamins.
14. Long, M. H. (2017). Instructed second language acquisition (ISLA): Geopolitics, methodological issues, and some major research questions. *Instructed Second Language Acquisition*, 1(1), 7–44. <https://doi.org/10.1558/isla.33314>
15. Moeller, A., & Ketsman, O. (2010). Can we learn a language without rules? In M. Bloom & C. Gascoigne (Eds.), *2020 vision for 2010: Developing global capability: Selected papers from the 2010 Central States Conference* (pp. 91–108). Eau Claire, WI : Crown Prints.
16. Ortega, L. (2009). *Understanding second language acquisition*. Great Britain, UK : Hodder Education.
17. Rebuschat, P. (2008). *Implicit learning of natural language syntax* (Unpublished Ph.D. dissertation). University of Cambridge, Cambridge, UK.
18. Shahinkaya, H. A. (2023). Explicit vs. implicit grammar teaching in EFL classroom: A literature review. *International Journal of Academic Research in Education*, 9(1), 14–26. <https://doi.org/10.17985/ijare.1369773>
19. Williams, J. N. (2005). Learning without awareness. *Studies in Second Language Acquisition*, 27(2), 269–304. <https://doi.org/10.1017/S0272263105050138>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 20.01.2026
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.02.2026
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.04.2026